

Hoofdstuk 1

In het wijde lage polderland, dat weerloos tussen de onstuimige rivieren in het hart van Holland ligt, staat het huis van de Schakels, geheel afgezonderd van de bewoonde buurt. Niemand was er ontevreden over dat deze woning, waarvan ter weerszijden rijzige populieren met de kruinen naar de hemel streven, daar zo verlaten lag.

Daar was een reden voor. De bewoners van dit huis waren namelijk van een mensenslag dat gevreesd werd. Ruwe mannen waren de Schakels; kerels met het mes los in de schede en met een vloek voor in de mond.

Er was niet goed hoogte te krijgen van het doen en laten van die norske, grimmige mannen. Iedereen was het er intussen over eens dat ze niet deugden.

De Schakels kwamen in kerk noch kluis, zoals dat wel wordt uitgedrukt. En tegenover de dorpsbewoners waren ze zo gesloten als een bus.

Destijds deden er allerlei vreemde verhalen over de oude Schakel de ronde. Wat er van die verhalen waar was, bleef een open vraag. Klein, de veldwachter van het dorp, scheen er meer van te weten. Het is te begrijpen dat men hem er meermalen naar

vroeg, want een mens wil nu eenmaal graag het fijne weten over anderen. Steevast was het antwoord van Klein: 'Ik heb mijn ambtsgeheim en mag niet roddelen. Maar door mij, Gerrit Willem Klein, uitoefenende de feitelijke gezagshandhaving in het ressort van de gemeente Gravenland, kan worden vastgesteld en onder ede worden bevestigd, dat men zich in acht dient te nemen voor de Schakels, want het zijn ontaarde mensen.'

De veldwachter, die zich een heel gewichtig persoon voelde, hield ervan om in een soort officiële verbaaltaal te spreken. Iedereen was hiervan op de hoogte, maar niemand nam het hem kwalijk. Een veldwachter is immers meer dan rechtuit. Het was in het dorp algemeen bekend dat Klein zijn vrouw 's maandagsmorgens hielp met de was. Dan maakte hij zeepsop en als hij hiermee klaar was, had hij de gewoonte om zijn vrouw er als volgt van in kennis te stellen: 'Op heden is door mij, Gerrit Willem Klein, in dienst van het recht, op last van mijn wettige huisvrouw met voorbedachten rade en opzettelijk een sopje gemaakt, dat zal worden gebruikt, althans zal kunnen worden gebruikt, althans beschikbaar is tot reiniging van kledingstukken, nader gedefinieerd als lijfgoed.'

De kruidenier van het dorp was eens getuige van deze plechtige mededeling en sinds die dag werd Klein door de dorpingen ook vaak de Sopmaker genoemd.

Veldwachter Klein had dus zijn mening over de Schakels. En al wist men niet wat ze eigenlijk op hun kerfstok hadden, men had het toch niet op de bewoners van het eenzame huis in de polder.

Stuurse mannen waren het, dat is waar. Van de oude Schakel is wel gezegd, dat hij zo'n nors karakter had, dat hij niet lachen kon. Met de vier zonen scheen het niet veel anders te zijn gesteld.

Groot en ruig waren ze, verweerd en grimmig was hun gezicht.

Zelfs de jongste, die toch pas vierentwintig jaren telde, leek in zijn postuur en gedrag op een man van ongeveer veertig.

De Schakels hielden een paar koeien, ze hadden wat varkens en een stel kippen. Sinds vele jaren had de oude Schakel een kamp land in huur; daar graasden in de zomer de koeien op en hadden verder de distels en ander onkruid vrij spel om te gedijen. Want het moet gezegd worden dat de Schakels zich weinig bezighielden met degelijk, fatsoenlijk werk. Ze gaven vee en land koelbloedig aan de verkommering prijs; hieruit bleek zonneklaar dat ze niet de ware boerenaard hadden.

Maar man, vrouw en vier volwassen zoons kunnen niet leven van de wind. Waar scharrelden de Schakels dan hun kostje mee op?

Er was geen nauwkeurig antwoord te geven op deze vraag. Maar het stond wel vast dat ze liefhebbers waren van het stropen. Bovendien waren ze meermalen ernstig verdacht geworden van diefstal. Toen jaren geleden bij de rijkste boer van Gravenland werd ingebroken en een bedrag van rond achttienduizend gulden werd gestolen, viel de verdenking op de Schakels. Alle vijf – vader en vier zoons – zijn toen opgepakt, maar ze bleven stug ontkennen er ook maar iets mee te maken te hebben. Omdat er geen overtuigende wettige bewijzen geleverd konden worden, heeft men ze toen weer moeten laten lopen. Maar prompt twee dagen nadat de Schakels terug waren gekomen in het dorp, ontstond brand bij veldwachter Klein – die de mannen had opgehaald en ingesloten. Het eigenaardige ervan was, dat het midden in de zomer was, er geen kachel of petroleumstel brandde en dat veldwachter Klein juist een avondje weg was met zijn vrouw.

De brandspuit was er gelukkig gauw bij en de rode haan werd spoedig de nek omgedraaid, maar Klein had toch nog een dikke driehonderd gulden waterschade. Ook toen werd aan boos opzet gedacht en natuurlijk kwamen de Schakels voor verdenking in aanmerking. Maar alweer ontbraken de bewijzen, terwijl evenmin getuigen werden gevonden.

Het was verstandig om de ruwe mannen uit het verlaten huis in de polder te ontwijken, want hardvochtig en onverschillig waren ze.

Meermalen traden de Schakels hardhandig op. De predikant, die pas in het dorp was gekomen en voor de eerste keer op huisbezoek ging bij de Schakels, werd op wrede, hardhandige manier buiten de deur gezet en bovendien hitsten ze een valse kettinghond tegen hem op, waarna ze het beest loslieten. Dat heeft de dominee een zo goed als nieuwe streepjesbroek gekost en bovendien had hij maanden later nog last van een hondenbeet in zijn kuit.

Vechtlustig waren de Schakels ook. Eens kregen de broers in een herberg ruzie met een stel hengelaars uit Rotterdam. Het ene woord lokte het andere uit en ze werden handtastelijk. De Schakels trokken vinnig van leer, de herberginventaris veranderde in een ravage en van de zeven hengelaars – allen leden van ‘De Snakkende Ruisvoorn’ – moesten er na afloop vijf door de dokter worden gehecht en verbonden, voordat ze met vismand en hengelstokken konden terugkeren naar de stad.

De herbergier, die jammerlijk klaagde en zei voor minstens duizend gulden schade te hebben, werd door de broers de mond gestopt. De jongste van de broers haalde een portemonnee tevoorschijn en telde bloedkalm, als betrof het een footje, tweeduizend

gulden aan bankbiljetten voor de verbaasde herbergier neer.

Omdat de caféhouder juist een kraaiende schuld had bij de brouwerij, veranderde zijn verdriet onmiddellijk in vreugde en hij was zo onverstandig om te zeggen dat hij wilde dat er dagelijks gevochten werd in zijn nette zaak.

‘Ja’, zei toen de oudste broer, ‘maar let nu goed op wat wij zeggen: Als jij ooit in je leven tegen wie dan ook tégen ons durft te getuigen, krijg je een mes tussen je ribben. Wij Schakels staan erom bekend dat we niet veel zeggen, maar wij houden ons aan een eens gesproken woord en daar moet jij rekening mee houden als het leven jou lief is!’

En dat beloofde de herbergier, waarna hij gretig de bankbiljetten bij elkaar graaide en in zijn zak stak. De hengelaars, die genoeg verstand bezaten om te denken aan het spreekwoord dat als twee vechten, beiden schuld hebben, lieten de zaak overigens op haar beloop. Temeer hadden ze hier reden toe, omdat ze op die ongelukkige dag bepaald niet broodnuchter waren geweest en bovendien geen brandschoon geweten hadden. Daardoor ging de vechtpartij de doofpot in. Maar als het geval voor het gerecht zou zijn gekomen, zou de herbergier zich misschien nog schuldig hebben gemaakt aan meened, om niet de kans te lopen op zekere dag door een Schakel met een dolkmes te worden neergestoken.

Ja, de Schakels waren gevreesd in het dorp.

Lastige kinderen werden door onverstandige ouders soms tot de orde geroepen door bedreiging met de boeman. En als dit niet hielp, zei men: ‘Denk erom, we brengen je bij de Schakels ...!’ De kinderen werden dan bang en volgden gedwee de bevelen van vader en moeder op.

Zo stond het gesteld met de Schakels. Op velen in de streek

oefenden zij een hard en ongenadig regime uit. Vijanden van de kerk waren het, vijanden van de gemeenschap.

De predikant, die zulke onaangename ervaringen had opgedaan bij zijn eerste bezoek aan het eenzame huis in de polder, voelde dat het niet verantwoord was tegenover zijn Zender als hij de Schakels nu verder in de steek liet. De dienaar die wil getuigen van Jezus Christus, zal tegenslagen en moeilijkheden ondervinden. De boodschap van verlossing uit de ban van de zonde zal voor velen een dwaasheid zijn en een ergernis. Christus Zelf werd bespot en gezeseld en een dienaar mag niet meer verwachten dan zijn heer.

Dominee Wegelinck ging daarom nogmaals op bezoek in het eenzame polderhuis. Vriendelijk vroeg hij om een onderhoud. Hij zei een boodschap te moeten brengen.

Er waren stroeve, afkerige ogen op hem gericht, maar men wees hem deze keer niet direct de deur. Toen dominee Wegelinck echter begon te spreken over de hemelse Vader, stond de oude Schakel dreigend op.

‘Het is genoeg’, zei de man met donkere stem. ‘Wij geloven niet dat er een God is. En áls Hij er is, willen wij niet met Hem te maken hebben.’

‘Maar Hij wil wél met u te maken hebben – en dát is de Boodschap die ik te brengen heb’, antwoordde dominee Wegelinck.

De oude Schakel wees naar de deur. Zijn borstelige wenkbrauwen trokken zich onheilspellend samen. Hij gebod: ‘Eruit jii – en er nóóit weer in!’ De zoons stonden nu ook op van hun stoel. Maar dominee Wegelinck liet zien dat hij niet bang was.

‘Ik zou het prettig gevonden hebben als jullie mij gelegenheid

gegeven hadden om eens rustig te praten', zei hij vriendelijk. 'Ik kom niet voor mezelf, ik heb een Opdrachtgever ...'

'Wij houden niet van praten', zei de oudste zoon.

'Eruit', commandeerde Schakel nog eens.

Toen vertrok de predikant. Men kon niet aan hem merken dat hij kwaad was over de ruwe behandeling die hem in deze woning ten deel was gevallen. Integendeel: hij groette vriendelijk en zei: 'Ik hoop dat u het mij niet kwalijk zult nemen als ik hier wat lectuur laat bezorgen.'

'Wij houden niet van lezen', zei een van de zoons.

Toen de dominee weer buiten stond en over het erf liep, was hij bang dat men hem opnieuw de grote hofhond achterna zou sturen. Hij had hier al half op gerekend: in verband met dit bezoek had hij zijn oudste pak aangetrokken. Maar deze keer liet men de hond aan de ketting liggen en dit stemde dominee Wegelinck dankbaar.

In ieder geval iets gewonnen, dacht hij tevreden. In zijn hart was een dankgebed om deze kleine terreinwinst.

Zoals het huis van de Schakels daar verlaten stond in de eindeloosheid van het vlakke polderland, leek het een vesting, waarbinnen harde en onverschillige mensen leefden. Het was inderdaad een vesting, waar alle pogingen tot toenadering op stuksloegen. De Schakels leefden hun eigen duistere leven; niemand kon binnendringen in hun wereldje, niemand zag kans om kennis te nemen van de innerlijke gesteldheid van die ruige mannen.

De ouderlingen van de kerk prezen hun predikant omdat deze bij herhaling had geprobeerd contact te krijgen met het gevreesde gezin, hoewel ze van tevoren al hadden voorspeld dat het op niets zou uitlopen, omdat de Schakels alle pogingen tot indringing in

hun wereldje afweerden.

‘Men moet mij hier niet om prijzen’, zei de dominee beschaamd. ‘Er blijkt eerder uit dat ik mijn taak heel gebrekkig gedaan heb. Ik had zó veel overredingskracht moeten hebben dat ze naar mij hadden willen luisteren.’

Intussen bleef het voor velen een raadsel waar de Schakels hun geld mee verdienden. Het was wel bekend dat ze zich schuldig maakten aan stropen, maar geen enkele veldwachter in de verre omtrek zag kans om de mannen uit het polderhuis op heterdaad te betrappen.

Toch hadden ze geld voldoende. Nooit werden schulden gemaakt, en ook hoorde men niet klagen over slechte betaling.

Maar van geregeld werk hadden ze een afkeer. Het was voor een echt boerenhart erg om te zien hoe het huurland van de Schakels erbij lag. Distels, brandnetels, heermoes en ander onkruid overwoekerden de goede graspollen. De koeien moesten lang zoeken, voordat zij een plekje vonden waar zij konden liggen zonder te worden gestoken door de harde weidestekels.

Om de sloten bekommerden de Schakels zich weinig. Volgens de Polderkeur waren zij gehouden het aan hen toebehorende of door hen in gebruik of in huur zijnde water vrij te houden van woekeringen, opdat het water ongehinderd zou kunnen afvloeien. Maar er ging geen enkele polderinspectie voorbij, of de Schakels bleken nalatig te zijn geweest en dan moest het polderbestuur een boetebrief sturen en werden de Schakels tot betalen gedwongen.

Werkelijk, het waren geen boeren. Maar wat waren het dan wél?

‘De Schakels zijn mannen die voor de duivel niet bang zijn en geld weten te slaan uit de nood van anderen’, werd wel eens

gezegd. Inderdaad, het leek er veel op.

Toen Abel Zendgraaf, de oude visserman, ziek werd na in een nat voorjaar een kou te hebben opgelopen, waren de Schakels er als de kippen bij om het viswater, door Abel gepacht, af te vissen. Toen de man ten slotte weer hersteld was, ving hij bijna niets meer in zijn gepacht waterdomein en leed hij met zijn vrouw armoede.

Eens werd het talrijke gezin Woensberg uit huis gezet wegens huurschuld. De povere meubeltjes werden naar buiten gedragen en onder de open hemel gezet. Gelukkig was er de volgende dag door toedoen van de burgemeester weer een huis beschikbaar voor deze straatarme familie. Maar in die ene nacht, toen het meubilair buitenstond, hebben dieven kans gezien om van het geringe bezit van Woensberg nog iets te stelen. Niemand wist met bewijsbare zekerheid te zeggen wie de dader was. Ook Woensberg niet. Maar hij verklaarde ervan overtuigd te zijn dat de Schakels er de hand in hadden. Hij had die nacht bij zijn spulletjes gewaakt. Diep in de avond waren twee Schakels bij hem komen staan. Ze hadden een praatje gemaakt en gedaan alsof ze begaan waren met de tegenslag van Woensberg. Opeens was een van de broers verdwenen. Maar de andere bleef praten met Woensberg.

‘Ik heb nooit een Schakel zó spraakzaam gehoord als díé nacht’, verklaarde Woensberg. ‘Achteraf begreep ik de reden daarvan wel: terwijl de een mij aan de praat hield, heeft de ander zijn slag geslagen!’

‘Kun je dat bewijzen?’ vroeg veldwachter Klein.

‘Nee, bewijzen niet. En toch is het zó en niet anders gegaan. Niemand praat mij uit het hoofd dat de Schakels mij bestolen hebben.’

Met een collega uit de buurt heeft veldwachter Klein het toen

gewaagd om een huiszoeking te doen in het polderhuis. Maar hij vond geen goederen, die aan Woensberg toebehoorden.

‘Ze zijn zo geslepen als vossen’, verklaarde de Sopmaker nadien. ‘Dat wil zeggen: ze zijn zó doortrapt slecht, dat ze er wel voor zorgen dat nog geen honderd politiemannen vat op hen kunnen krijgen.’ En daar hij wel eens had horen zeggen dat het huis van de Schakels wat weg had van een vesting, zoals het daar eenzaam stond in het land, voegde hij eraan toe: ‘Dat vervloekte huis is precies een vesting. Maar een vesting van de duivel, welteverstaan!’

Ongeveer een week na de huiszoeking bij de Schakels werd op een donkere avond veldwachter Klein, die zijn gebruikelijke ronde deed, staande gehouden door twee mannen. Zonder een woord te zeggen grepen deze twee rijzige kerels de Sopmaker beet en gaven hem ongenadig op zijn huid. Daarna wierpen ze hem, zonder één woord te spreken, in de Vliet, waarop ze snel in de beschermende duisternis verdwenen. Klein wist zich gelukkig eigenhandig op het droge te werken en haastte zich zo gauw hij kon naar huis. Toen zijn vrouw hem zag, viel ze bijna flauw van de schrik. Druipnat stond haar man daar in het licht van de lamp in het portaal; zijn gezicht was bebloed en zijn rechteroog dichtgeslagen, terwijl zijn uniformjas behoorlijk was gescheurd.

‘O, Gerrit, wat is er gebeurd?’ gilte ze.

‘Dat hebben de Schakels ’m gelapt!’ antwoordde het slachtoffer. ‘Maar ik heb geen aanwijsbare zekerheid en de bedriegers zullen wel weer een vertrouwenwekkend alibi hebben verzonnen. Waarom ik, Gerrit Willem Klein, gezagshandhaver in dit ressort, wel weer achter het net zal vissen.’

Zó waren de Schakels.

Door sommige mensen werden ze gewetenloze mannen

genoemd. De bevolking ging hen uit de weg, niemand wilde met de ruwe mannen van doen hebben.

Maar in de pastorie werd door de predikant in stilte gebeden voor het heil en het geluk van de dorpingen. En vooral voor de Schakels ging vaak een gebed omhoog om verootmoediging en inkeer.